

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

**НЕРУБАЙСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ШКОЛА-ГІМНАЗІЯ»**

**МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В
СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Одеса – 2022

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою
Державного закладу
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО»
Протокол № 9 від 25 лютого 2022 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» Олексій Анатолійович Листопад

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Одеського
національного університету імені І.І. Мечникова Ірина Петрівна Анненкова

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник
наукових праць / редкол. О. Я. Чебикін та ін. Одеса: Університет
Ушинського, 2022. 190 с.

© Кафедра педагогіки
Університету Ушинського, 2022
© ЗЗСО І-ІІІ ступенів Нерубайський НВК «школа-гімназія»
Нерубайської сільської ради, 2022

Уміння критично мислити потрібне дитині, перш за все, для «уміння вчитись», тобто вміння самостійно здобувати знання у будь-якому вимірі «простору навчання», щоб усвідомлено сприймати навколишню дійсність; учитися відрізняти добро від зла; думати власною головою, вміти ставити й вирішувати найскладніші життєві питання; вміти прогнозувати наслідки своїх вчинків; мати власну думку, вміти її формулювати, аргументувати, обговорювати з іншими людьми, поглиблювати, а можливо, й змінювати; розвиватися, самовдосконалюватися, ставати кращим, добрішим[4].

Література

1. Маркова І. С. Урок математики в сучасних технологіях: теорія і практика. Розвиток критичного мислення. Основа, 2007.
2. Ярош Г.О., Седова Н.М. Сучасний урок у початковій школі. 33 уроки з використанням технології розвитку критичного мислення. Основа, 2005. 240 с.
3. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П. Критичне мислення: як цього навчати. Основа, 2007. 110 с.
4. Сенів О.Я. Використання методичних прийомів технології розвитку критичного мислення. Початкове навчання та виховання. 2011. № 32-33. С. 28–29.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 1-4 КЛАСІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

С.Є. Ізосімова,
вчитель фізичної культури,
ЗЗСО І-ІІІ ст. Нерубайський НВК «школа-гімназія»
Нерубайської сільської ради
Біляївського району Одеської області

Розбудова нового фізичного виховання в Новій українській школі не можлива без реалізації компетентнісного підходу до навчання учнів на уроках фізичної культури. Держава покладає великі сподівання на систему фізичного виховання Нової української школи, яка на концептуальному, змістовому, інструментальному та управлінському рівнях повинна бути спрямована на

формування в учнів ключових, предметних компетентностей і наскрізних умінь [2].

Але, не зважаючи на це, вірити в те, що з нового навчального року в усіх школах України в одну мить з'явиться нова компетентнісно орієнтована система фізичного виховання можуть тільки затяті ідеалісти, мрійники та оптимісти, не переобтяжені життєвим досвідом. На всіх інших фахівців, зацікавлених у збереженні здоров'я нації, буде чекати багато викликів у частині пошуку оптимального педагогічного інструментарію реалізації компетентнісного підходу до фізичного виховання учнів Нової української школи.

Компетентнісно орієнтована освіта на теоретико-методологічному та методичному рівнях була й залишається предметом численних наукових досліджень провідних українських (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.) і зарубіжних (В. Краєвський, О. Крисан, Д. Равен, А. Хуторський та ін.) учених. Передумови розвитку предметних компетентностей учнів знаходять своє відображення в теорії навчання рухових дій Т. Круцевич, Л. Матвеева, Б. Шияна[3].

Інноваційні підходи до розвитку мислення, суб'єктності та творчості учнів у фізичному вихованні сучасної школи зустрічаються в працях О. Аксьонової, Л. Кириленко, І. Москаленко, І. Середи, О. Шалара [1].

Але, не зважаючи на проведені наукові розвідки та напрацьований досвід, проблематика реалізації компетентнісного підходу до навчання учнів-початківців на уроках фізичної культури в умовах трансформації освіти ще потребує на своє переосмислення на нормативно-законодавчому, теоретичному та методичному рівнях.

Метою статті є уточнення концептуальних засад розвитку предметних компетентностей учнів 1–4 класів на уроках фізичної культури в Новій українській школі.

Сьогодні українські фахівці компетентнісний підхід в освіті, як правило, ототожнюють з таким:

- переходом від накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок, до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки і досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики;
- спрямованістю освітнього процесу на формування в учнів ієрархічно підпорядкованої системи ключових (супер, основних, базових, надпредметних, транспредметних), загальнопредметних (загальногалузевих, міжпредметних) та предметних компетентностей [3].

Досліджуючи основні складові компетентнісно орієнтованого підходу до навчання здобувачів загальної середньої освіти, відзначимо, що в рекомендаціях 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» зазначено, що основні компетенції (у нашому випадку – ключові компетентності) – це ті, які необхідні всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування [2].

Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти України міжпредметну компетентність трактує, як здатність учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей, а предметну (галузеву) – як набутий учнями в процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань [1].

Отже, компетентнісний підхід до навчання учнів на уроках фізичної культури доцільно розглядати, як систематичну роботу педагога, спрямовану на розвиток у здобувачів освіти предметних, загальногалузевих (міжпредметних) і ключових компетентностей, які у своїй єдності дозволяють учням ефективно вирішувати проблеми у галузі збереження, підтримання та відновлення здоров'я людини.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти (від 21 лютого 2018 р.) та Типовими освітніми програмами для закладів загальної середньої освіти I ступеня (О. Савченко та Р. Шиян) реалізація компетентнісного підходу до навчання учнів -початківців на уроках фізичної культури в Новій українській школі повинна передбачати ефективне формування наскрізних умінь предметних і ключових компетентностей через наскрізні змістові лінії (рис. 1) [2].

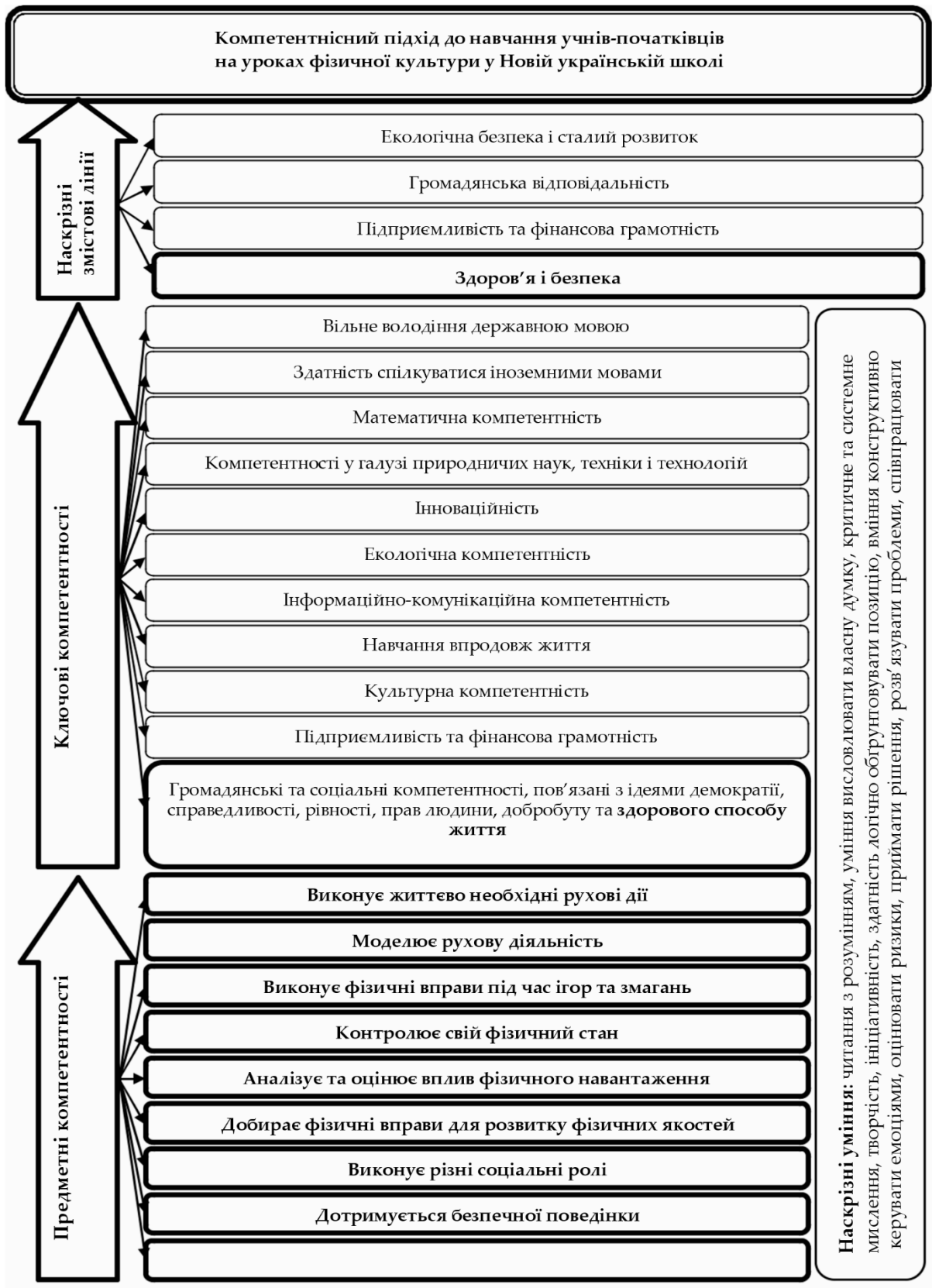

Рис. 1. Цільові та змістові пріоритети реалізації компетентнісного підходу до навчання учнів початківців на уроках фізичної культури в Новій українській школі

З рис. 1 помітно, що досягнення учнями початкової школи таких достатньо амбіційних навчальних результатів потребує перегляду та осучаснення методики проведення уроків фізичної культури в Новій українській школі. Переконані, що ця ідея може бути реалізованою тільки через гармонійне поєднання здобутків класичної теорії і методики навчання руховим діям з інноваційними підходами до підвищення творчої активності та соціальної взаємодії учнів на уроках фізичної культури [2].

Аналізуючи інноваційні системи фізичного виховання учнів початкової школи привертають увагу деякі аспекти. Зокрема, автори Типової освітньої програми першого циклу початкової освіти (Р. Шиян та ін.) закликають освітян більш ефективно використовувати інтерактивні форми і методи навчання: дослідницькі, інформаційні, мистецькі проєкти, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, моделювання, ситуаційні вправи, екскурсії, дитяче волонтерство тощо [3].

Учителям фізичної культури розробники програми радять спрямовувати свої уроки не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості, на індивідуальне сприймання навчального матеріалу, відходу від жорсткої регламентації занять, підвищення їхньої емоційної насиченості, максимальної різноманітності форм, методів і засобів фізичного виховання, широкого використання інноваційних здоров'язберезувальних технологій.

В авторських системах фізичного виховання учнів початкової школі О. Аксьонової, Л. Кириленко, І. Москаленко, І. Сере, що максимально враховують вимоги Нової української школи, привертають увагу такі концептуальні та організаційно-методичні особливості (табл. 4) [3].

Таблиця 4

Інноваційні системи фізичного виховання учнів початкової школи

Критерії	Москаленко І. (2009 р.) [8]	Середа І. (2011 р.) [9]	Аксьонова О., Кириленко Л. (2018 р.) [1]
1	2	3	4
Назва	Інноваційні технології в системі фізичного виховання молодших школярів	Система розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання	Школа компетентностей на уроках фізичної культури в початкових класах

1	2	3	4
Мета	Формування фізично розвиненої особистості, здатної реалізувати творчий потенціал, активно використовувати фізичну культуру для зміцнення і збереження здоров'я, усвідомленого ставлення до формування власного здоров'я, захисту від несприятливих природних і соціальних факторів	Розвиток в учнів творчого мислення, творчої уяви, енергопотенціалу, психомоторики, почуттів та мотивації до творчо-рухової діяльності	Соціальне поєднання учнів 7–11 років та їхніх педагогів для збагачення власного досвіду щодо ефективного існування в навколишньому світі через раціональне використання засобів фізичного виховання і спорту
Педагогічні умови	Відхід від жорсткої регламентації занять. Ставлення до учня як до суб'єкта будь-якого виду діяльності. Організація активної взаємодії учнів з однолітками і створення ситуації взаємозбагачення. Включення учнів у творчу діяльність. Навчання з опорою на ігрові форми. Урахування психофізіологічних особливостей розвитку дитини.	Створення позитивної емоційної атмосфери занять. Розвиток самостійності школярів у творчій діяльності. Наслідування творчої активності вчителя	Об'єднання учнів у мікрогрупи. Навчання учнів знаходженню безпечного місця для роботи. Делегування учням функцій учителя. Довіра учням. Організація кардіотренування. Використання складних і красивих вправ

1	2	3	4
Зміст/ засоби	Максимальна різноманітність засобів фізичного виховання, широке використання міжпредметних зв'язків, наукових і технічних засобів. Фізичні вправи з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, що спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей учнів. Рухливі і народні ігри, естафети, вправи ігрового і сюжетно-образного характеру	Вправи з традиційних та інноваційних видів спорту та оздоровчих систем: гімнастика на фітболах, фітбол-казки, аеробіка, дартс, духовно-фізичні, імітаційні та пантонімічні вправи	Використовуються вправи та рухові дії, що включені до програмного розділу, що вивчається учнями в певний календарний період
Організаційні особливості	Інтегровані уроки. Сюжетні уроки. Реалізація міжпредметних зв'язків. Інноваційна програма самостійних занять фізичними вправами у вигляді казкових подорожей у зошиті «Вперед, до джерела здоров'я!». Інноваційна програма щодо взаємодії сім'ї і школи	Предметні та комплексні уроки (репродуктивна діяльність, самостійна робота) та виконання творчих домашніх завдань. Етапи розвитку: мотиваційний, репродуктивний, продуктивний	Урок школи компетентностей проводиться 1 раз на тиждень та складається з адаптаційної, пошукової, тренувальної та підсумкової частин. У кожній з частин уроку учні отримують рухові завдання (згідно з наявними ключовими компетентностями та компонентами змісту навчальної програми), для вирішення яких необхідно актуалізувати свій життєвий та руховий досвід, налагодити кооперацію в групі, виявити лідерські

			якості, підпорядковуватися спільним правилам
--	--	--	--

Продовж. табл. 4

1	2	3	4
Методичні особливості	Нові підходи до формування в учнів теоретичних знань передбачають широке використання ігрових форм та максимальну активну участь школярів у набутті нових знань. Для цього використовуються зошити для учнів 1-4 класів: «Спортивна абетка», «Разом з Фізкультурником», «Фізкультурник у Спортивній країні», «Спортивний клуб Фізкультурника». Інноваційна програма реалізації міжпредметних зв'язків містить розробку рухливих ігор і естафет з використанням матеріалу загальноосвітніх предметів, утілення сюжетних уроків фізичної культури, на яких учні ознайомлюються з довкіллям, набувають життєво необхідних навичок, навчаються вирішувати ситуативні і творчі завдання. Експериментальна методика організації	Індивідуальний підхід; методи евристичний, дослідницький, проблемного викладу, «проб і помилок», ігровий, змагальний, тренувальний, аглютинація, акцентування, продовження сюжету, рухова розповідь, імпровізація, сюжетна імітація, «мозковий штурм», мнемонічні прийоми, самооцінка, узаємооцінка, самостійна робота в «мурашниках», індивідуалізація комплексів аеробіки, зошит із творчим завданнями «У країні фізкультури»	На початку уроку та/або перед новим завданням проводиться брифінг – лаконічна співбесіда за змістом педагогічних завдань (ключових компетентностей), наприкінці уроку та/або після виконання завдання – дебрифінг. Навігатор уроку – це сукупність логічно пов'язаних різнокольорових карток, що розміщуються в спортивній залі і на яких зазначені рухові завдання для учнів різних типологічних груп. «Незвична ранкова гімнастика: пригадай вправи». Гра «Геометрична фізкультура». «Калориметер: рахуй калорії та відпрацьовуй їх». Проект «Ігри народів світу: пізнай, як грають твої однолітки».

	самостійних занять учнів передбачає: використання ігрового методу, для підвищення мотивації учнів до занять, набуття стійкої потреби творчого мислення; комплексний підхід до розвитку фізичних якостей (через казкові подорожі, що описані у зошиті «Вперед, до джерела здоров'я»; використання системи самоконтролю; тісний узаємозв'язок самостійних занять з програмним матеріалом предмета «Фізична культура»		«Фізкультурний кросворд: відгадай, упиши та виконуй». Гра «Таксі: добирайся до станцій та виконуй завдання на них». «Методична вертушка: складай рухову зв'язку, виконуй її, навчи друзів». Гра «Точки опори»
--	--	--	---

Аналіз наведеної в таблиці 4 інформації дозволяє зробити такі узагальнення:

1.Виявлені інноваційні системи не є рівнозначними за діапазоном та глибиною змін у змісті, засобах, формах та методах традиційної системи фізичного виховання

учнів початкової школи в Україні.

2.Інноваційні системи доволі фрагментарно оперують термінологічним апаратом Нової української школи, але відповідають її вимогам у частині діалогізації фізичного виховання, активізації мислення та розвитку творчих здібностей учнів, опорі на їхній життєвий і руховий досвід, використання елементів кооперативного навчання та компетентнісно орієнтованих вправ.

3.Ці інноваційні системи досить фрагментарно розкривають зв'язок творчого рівня засвоєння знань з репродуктивним (зона актуального розвитку) та продуктивним (зона найближчого розвитку) [2].

Висновки. Отже, аналіз досліджуваного в статті матеріалу дозволяє зробити такі висновки:

1.Компетентнісний підхід до навчання учнів на уроках фізичної культури доцільно розглядати, як систематичну роботу педагога, спрямовану на розвиток

у здобувачів освіти предметних, міжпредметних і ключових компетентностей, які у своїй єдності дозволяють учням ефективно вирішувати проблеми у сфері збереження, підтримання та відновлення здоров'я людини.

Системоутворюючою складовою реалізації компетентнісного підходу на уроках фізичної культури на змістовому та інструментальному рівнях є розвиток предметних компетентностей учнів. Навколо цього процесу доцільно вибудувувати розвиток наскрізних умінь, міжпредметних і предметних компетентностей здобувачів освіти.

2. До концептуальних засад розвитку предметних компетентностей учнів 1–4 класів на уроках фізичної культури в Новій українській школі варто віднести опір на здобутки класичної теорії і методики навчання рухових дій у частині поетапності, системності, комплексності та різноманітності педагогічного інструментарію; гармонійне поєднання репродуктивної, продуктивної та творчої діяльності учнів; широке використання методів кооперативного навчання, технік формувального оцінювання та діалогізацію фізичного виховання.

Література

1. Аксьонова О. П., Кириленко Л. В. Школа компетентностей на уроках з фізичної культури в початкових класах// *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Випуск 3 (97). С. 25–32.
2. Гузарь В. М. Інформація та інформаційне забезпечення фізичної культури і спорту//*Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: збірник наукових праць. 2000. № 16. С. 3–7.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
4. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. У 2 т. Київ: Олімпійська література, 2012. Т. 1. 392 с.
5. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры (общие основы теории и методики физического воспитания; теоретико-методические аспекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры): учеб. пособие. Москва: Физкультура и спорт, 1991. 543 с.
6. Моїсєєв С. О. Сучасні підходи до проведення уроків фізичної культури у загальноосвітній школі. *Педагогічний альманах*: збірник наукових праць / Редкол. В. В. Кузьменко. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Випуск 34. С. 296М–303.

7. Моїсеєв С. О. Розвиток педагогічної майстерності вчителя фізичної культури у вимірах фахових конкурсів: навчально-методичний посібник. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. 222 с.
8. Москаленко Н.В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. ... д-ра наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Національний університет фізичного виховання і спорту України. Київ, 2009. 42 с.
9. Серeda І. О. Розвиток творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку у процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2011. 18 с.
10. Шалар О. Г., Кісіленко К. В., Маляренко І. В. «Школа м'яча» – програмне забезпечення 3-го уроку фізичної культури (1–4 класи). *Теорія та методика фізичного виховання*. 2006. № 5. С. 19–32.
11. Шалар О. Г., Маляренко І. В., Городинська І. В., Кісіленко К. О. Фізична культура у 1–4 класах: модульно блочне навчання (програмно-методичне забезпечення уроків фізичної культури в початковій школі): методичний посібник. Миколаїв: МОІППО, 2007. 112 с.
12. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: у 2 частинах. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2008. Ч. 1. 272 с.
13. Huzar V. M. Management of physical culture and sports by officials. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2000. № 15. С. 3–8.
14. Huzar V. M. Process of physical culture and sports management. *Pedagogics, psychology, medical and biological issues of physical education and sports*. 2009. № 17. С. 9–18.
15. Huzar V. N. Informational requirements of officials in the field of physical culture and sports. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2001. № 9. С. 13–21.
16. Huzar V. N. The automated data processing of physical culture and sport. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2001. № 10. С. 6–11.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА» У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ У ЗАКЛАДІ

М.В. Квасевич,
вчитель фізичної куультури,
ЗЗСО І-ІІІ ст. Нерубайський НВК «школа-гімназія»
Нерубайської сільської ради
Біляївського району Одеської області

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Урядом 30 вересня 2020 року, є логічним продовженням затвердженого у 2018 році Державного стандарту початкової освіти та основою для реалізації реформи «Нова українська школа» в 5–9 класах.

«Ключові компетентності та наскрізні вміння, закладені в цьому документі, базуються на найкращих практиках Євросоюзу та досвіді Фінляндії, Шотландії, Франції, Канади. Підготовка до реалізації положень стандарту вже почалась, і школярі вчитимуться за ним вже з 2022 року, коли 5-ті класи стануть частиною Нової української школи», – зазначає Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет [2].

Стандарт базової середньої освіти ґрунтується на Законі України «Про освіту», де відображені ключові компетентності та наскрізні вміння.

1) Основою стандарту є не предметні, а ключові компетентності та освітні результати, якими має володіти кожний випускник школи на етапі базової середньої освіти, загалом кожна людина, щоб бути успішною в житті.

2) У стандарті визначено компетентнісний потенціал всіх 9 освітніх галузей, зокрема і фізична культура, у забезпеченні формування ключових компетентностей. Стандарт забезпечує наступність між початковою і базовою середньою освітою [3].

Базова середня освіта в стандарті представлена 2 циклами: адаптаційний (5–6 класи) і базового предметного навчання (7–9 класи). Цикли надають можливість враховувати вікові та індивідуальні особливості розвитку і потреби учнів, а також забезпечити просування індивідуальними освітніми траєкторіями. Стандарт не містить поділу на предмети, є лише освітні галузі.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі фізичної культури та базові знання зазначені в додатку 21 [2].

Для галузі фізичної культури визначено: